

Systemaattisen ilmastotyön ja sopeutumisen vahvistaminen kunnissa (SISUKAS)-hanke

Pohjois-Savossa on valmisteltu maakunnallista ilmastohanketta yhteistyössä Ylä-Savon (Iisalmen kaupunki) ja Kuopion seudun (Kuopion kaupunki) kanssa.

Hankehakemus on suunniteltu jätettävän Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027 ohjelman Pohjois-Savon liiton EAKR-rahoitushakuun 15.10.2025 mennessä. Hankkeen on suunniteltu kestävän kolme vuotta ja ajoittuvan vuosille 2026–2029.

Hanke jatkaa aikaisempien kuntayhteistyöllä toteutettujen hankkeiden KierRe (Kiertotalouden ja resurssiviisauden toteuttaminen Pohjois-Savossa, 2016–2019) ja KESTO (Kestävän energiankäytön, materiaalitehokkuuden ja ilmaston seudullinen toimintasuunnitelma, 2020–2022) sekä SISU (Suunnitelmallisen ilmastotyön juurruttaminen Pohjois-Savoon, 2023–2026) aloittamaa työtä.

Taustaa

Ilmastolain tavoitteena on, että Suomi on hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä. Samoin Pohjois-Savon maakunnallisessa ilmastotiekartassa on asetettu tavoite hiilineutraaliudelle viimeistään vuonna 2035. Ylä-Savon kunnat (Iisalmi, Keitele, Kiuruvesi, Lapinlahti, Pielavesi, Sonkajärvi ja Vieremä) ovat sitoutunut ilmastonmuutosta hillitseviin toimiin ja hiilineutraaliustavoitteeseen vuodelle 2035 Ylä-Savon seudullisessa ilmasto-ohjelmassa. Ylä-Savon kaikilla kunnilla on myös kuntakohtaiset ilmastosuunnitelmat, joissa määritellään tarkemmat kuntakohtaiset tavoitteet ja toimet päästöjen vähentämiseksi sekä ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi.

Tavoitteiden saavuttaminen on tärkeää, mutta haastavaa. Ilmastonmuutoksen hillinnän lisäksi tarvitaan sopeutumistoimia. Kansallisessa ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmassa 2030 on asetettu tavoitteeksi, että yhteiskunnan eri toimijoilla tulee olla käytössään menetelmät ja työkalut, joilla voidaan arvioida, ennaltaehkäistä ja hallita ilmastonmuutoksen aiheuttamia riskejä sekä luonnolle että yhteiskunnalle.

Aikaisemmassa 15 pohjoissavolaisen kunnan yhteisessä SISU-hankkeessa (Suunnitelmallisen ilmastotyön juurruttaminen Pohjois-Savoon, v. 2023–2026) on laadittu ja toimeenpantu kunnallisia ilmastosuunnitelmia ja käynnistetty usean kunnan yhteisten ilmastokoordinaattoreiden työ. Pääpaino tässä hankkeessa on ollut ilmastonmuutoksen hillinnässä ja päästöjen vähentämisessä. SISU-hankkeen aikana tehty suunnitelmallinen ilmastotyö kunnissa on jäsentänyt kuntien nykytilannetta ja selkeyttänyt tavoitteiden asettamista ilmastonmuutoksen hillinnän ja siihen sopeutumisen osalta. Hankkeen aikana tehdyt ilmastotyön vaikuttavuusarvioinnit ja työkalut, kuten ilmastovahti, vähähiilisen hankintojen tarkistuslista sekä ilmastoviestinnän ja ilmastobudjetoinnin työn aloitus, ovat auttaneet kuntien toimialoja hahmottamaan oman työnsä merkitystä ilmastonäkökulmasta.

SISUKAS-hankkeen tavoitteet ja toimenpiteet

Hankkeessa jatketaan, syvennetään ja laajennetaan kuntien ilmastotyötä. Kuntien eri toimialojen henkilökunnan ja sidosryhmien sitoutuminen ilmastotyöhön vaatii pitkäjänteistä tiedon lisäämistä ja asiantuntija-apua, jotta ilmastonäkökulmat saadaan huomioitua kattavasti eri prosesseissa ja

käytännön työssä. Hankkeella toteutetaan kunnan ilmastosuunnitelman tavoitteita sekä varmistetaan riittävät resurssit ilmastotyöhön ja sen syventämiseen yhteistyössä Ylä-Savon kuntien kanssa.

Hankkeessa edistetään päästöjen vähentämisen lisäksi kattavammin hiilinielujen kehittämistä ja määritellään tavoitteet hiilinielujen vahvistamiseksi sekä selvitetään kuntien keinot kompensoida päästöjä. Ilmastomuutokseen sopeutuminen on hankkeessa läpileikkaavana teemana ja sitä edistetään muun muassa toimialakohtaisilla työkaluilla, jotka auttavat sopeutumistoimien määrittelemisessä ja toteutuksessa. Lisäksi hankkeessa selvitetään ilmastotoimien oikeudenmukaisuutta, johon ei ole vielä kiinnitetty kuntien toiminnassa riittävästi huomiota.

Hankkeessa kehitetään myös kuntien ilmastojohtamista ja luodaan käytännön työkaluja, kuten tarkistuslistoja ja ohjeita ilmastotavoitteiden sisällyttämiseksi toimivasti toimialojen prosesseihin ja päätöksentekoon. Asukkaiden osallistaminen keskittyy hankkeessa lapsiin ja nuoriin, esimerkiksi toteuttamalla nuorten kanssa kokeiluja ilmastomuutokseen sopeutumiseen liittyen sekä järjestämällä tapahtumia ja kampanjoita. Ymmärrystä ja ilmastotyöhön sitoutumista lisätään näkyvällä ja vaikuttavalla viestinnällä sekä yhteistyöverkostoja laajentamalla.

Hankkeen tavoitteena on myös lisätä ilmastomuutoksen hillinnän ja sopeutumisen huomioimista kuntien hankinnoissa, joiden ilmastovaikutukset ovat suurimmat (esim. ruokapalvelu- ja rakentamishankinnat). Ilmastoyhteistyötä alueen yritysten kanssa tiivistetään hankintojen lisäksi esimerkiksi viestinnän kautta. Maatalousyritysten kanssa aloitetaan yhteistyö, jonka kautta tuodaan esiin maatalouden merkittävyyttä omavaraisuudessa ja kokonaisturvallisuudessa.

Hankkeen tulokset

Hanke edistää ilmastotavoitteiden etenemistä ja saavuttamista kunnissa, mikä on haastavaa ilman riittävää resursointia ja työaika ilmastotyöhön ja sen kehittämiseen. Ilmasto on teemana kuntarajoja ylittävä ja ilmastotoimia tulee tehdä yhdessä. Hankkeen avulla jatketaan seudullisen yhteistyön syventämistä ja kehittämistä. Hankkeen myötä SISU-hankkeessa luotu seudullinen ilmastokoordinaattoriverkosto jatkaa toimintaansa, jotta aktiivinen yhteistyö Pohjois-Savon kuntien välillä jatkuu. Hankkeen tuloksena Ylä-Savon seudun vahva, näkyvä ja vaikuttava ilmastotyö lisää seudun vetovoimaa ja kiinnostavuutta elinkeinoelämän keskuudessa.

Hanke vahvistaa kuntien mahdollisuuksia varautua ennakoivasti paremmin ilmastoriskeihin. Myös yritysten valmiudet ilmastomuutokseen sopeutumiseen vahvistuvat. Ilmastomuutokseen sopeutumistoimet, kuten varautuminen sään ääri-ilmiöihin, tuovat taloudellisia säästöjä sekä vahvistavat kuntien ja seudun resilienssiä ja kokonaisturvallisuutta. Sopeutumistoimilla myös vaikutetaan positiivisesti asukkaiden terveyteen.

Hankkeen myötä kuntaorganisaatioiden henkilökunnan ja päättäjien tietoisuus ilmastovaikutuksista ja ilmastotyöstä lisääntyy ja ymmärrys toiminnan vaikutuksista kasvaa. Ilmastotyöstä viestitään laajasti ja ilmastotavoitteiden etenemisen seuranta on avointa ja ymmärrettävää. Asukkaat sitoutuvat paremmin ilmastotoimiin. Erityisesti lapset ja nuoret osallistuvat aktiivisesti ilmastotyöhön.

Hankkeen toteuttaminen

Hankkeen päähakija ja -toteuttaja on Kuopion kaupunki, joka vastaa hankkeen kokonaisuudesta ja Kuopion seudun eli Kuopion ja Siilinjärven osatoteutuksesta. Hankkeen toisena toteuttajana on Iisalmen kaupunki, joka vastaa hankkeen osatoteutuksesta Ylä-Savon seudulla eli Iisalmen,

Kiuruveden, Lapinlahden ja Sonkajärven alueella. Toteuttajat vastaavat itse omasta hankebudjetistaan ja -suunnitelmastaan, mutta Kuopion kaupunki vastaa kokonaisuudessaan päätoteutuksesta.

Hanketta haetaan kolmevuotisena ja sen on tarkoitus alkaa kesällä 2026. Kuntien omarahoitusosuus on 25 % ja haettava EAKR-tuki on 75 %. Hankkeen kustannukset muodostuvat hankkeeseen palkattavien henkilöiden palkoista, ostopalveluista ja hallinnollisista kuluista.

Iisalmen kaupungin hallinnoimaan ja toteuttamaan Ylä-Savon toteutukseen palkataan yksi kokoaikainen seudullinen ilmastokoordinaattori, joka työskentelee jalkautuen kaikkiin toteutusalueen kuntiin (Iisalmi, Kiuruvesi, Lapinlahti ja Sonkajärvi) sovitusti. Hankkeessa työskentelee seudullisen ilmastokoordinaattorin lisäksi toteuttajatahojen yhteinen projekti- ja viestintävastaava (Kuopion kaupunki). Kuntaorganisaatioiden sitoutuminen on tavoitteiden toteutumisen kannalta oleellista. Hankkeessa tehdään poikkihallinnollista työtä kuntien eri toimialojen ja kuntaomisteisten yhtiöiden kanssa.

Sonkajärven kunnan omarahoitusosuuden on arvioitu olevan noin 4 300–6 500 euroa vuodessa. Omarahoitusosuudet ovat tällä hetkellä arvioita, tarkka summa tulee määräytymään sen mukaan kuinka suurella osuudella Ylä-Savon toteutus on mukana yhteisen resurssin, hankkeen projekti- ja viestintävastaavan kuluissa. Myös osallistuvien kuntien määrä voi vielä tarkentua ja vaikuttaa omarahoitusosuuksiin.